

PYHÄJOKI 2013

Paltusmäen tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi

Jaana Itäpalo 16.12.2013

*KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA***PALVELU**

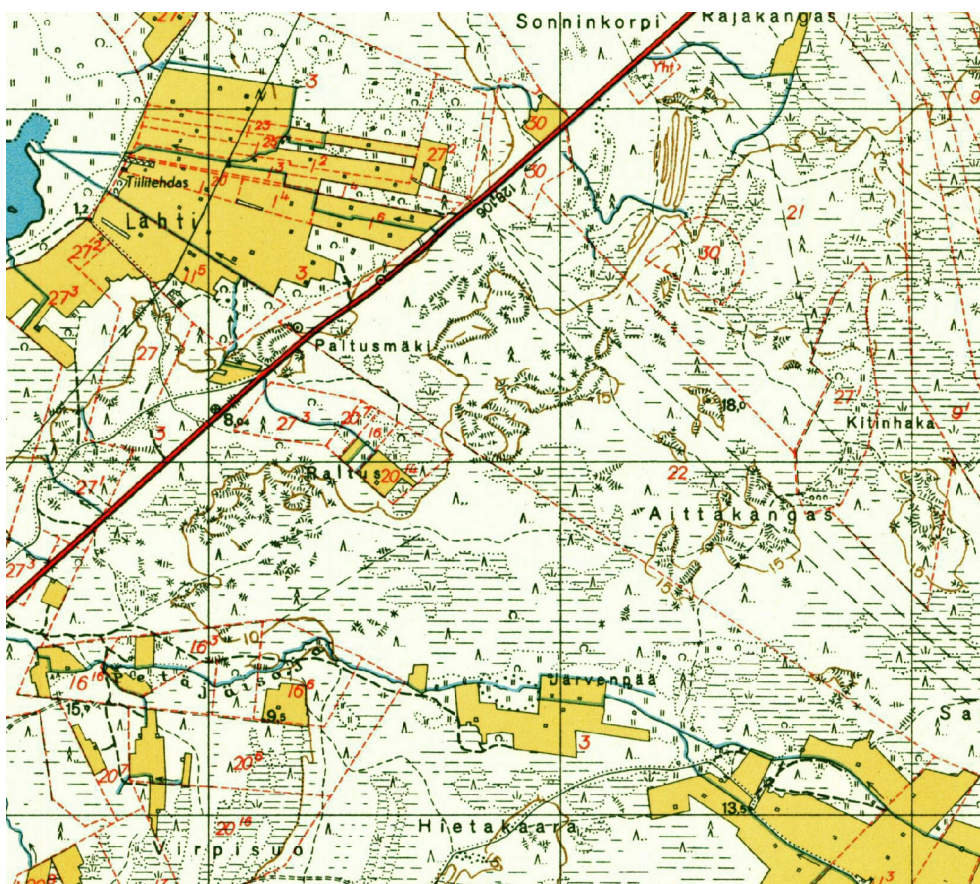
Sisällysluettelo

	S.
1. Perustiedot.....	2
2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät.....	2
3. Tulokset.....	6
4. Yleiskartta.....	7
5. Aineistoluettelo.....	8

LIITE

Havaintoja/inventoidut alueet

Kansikuva: Tyypillistä kallioista maastoa puiston keskiosassa Aittakankaan pohjoisreunalla.

Kartta 2. Ote vuonna 1952 laaditusta peruskartasta. Kohdealueella kulki polkuja, jotka ovat osin hävinneet. Eteläpuolitse virtaava Petäjäsoja oli vuolaampi ja osin luonnontilainen. Kohdealueen eteläpuolella sijaitsevien nykyisten peltöjen alue oli rämettä ja suota. Kartta, Maanmittauslaitoksen arkisto.

Esihistorialliset kohteet

Korkeammalle kohoavat alueen kalliot olivat keskisellä rautakaudella saaria, jotka sijaitsivat n. 1-3 kilometrin etäisyydellä silloisesta mantereesta. Tällaisilta paikoilta voi löytyä lähinnä kalastukseen tai hyljestykseen liittyviä pyyntileiripaikkoja, jotka ovat tunnistettavissa maastossa erilaisista kivirakenteista, kuten rökkiöistä, rakkakuopista tai säilytyspernuista sekä kivikehinä erottuvina asumusten pohjina. Näillä paikoilla on yleensä käsitelty tulta ja tämä voidaan tunnistaa palaneista kivistä ja hajonneista liesikiveyksistä. Ko. tyyppiset kalliot eivät sen sijaan ole tällä alueella tyypillisiä sijaintipaikkoja kiinteälle rautakautiselle asutukselle. Kohdealueelta saattoi olettavasti olla löydettävissä pienimuotoisia tai maan pinnalla heikosti erottuvia ajanjakson kohteita. Lähialueelta vastaavilta rautakauden korkeuksilta on tehty toistaiseksi vähän arkeologisia havaintoja.

Historialliset kohteet

Selvitettävän alueen lähialueilta on tiedossa useita historiallisen ajan muinaisjäännöksiä.³ Noin 5 km koilliseen sijaitsee Pyhäjoen suussa vanha markkinapaikka, joka on ollut käytössä useamman vuosisadan aikana. Noin 2,8 lounaaseen Yppärinjoen etelärannalta on löytynyt kolme hautausta, jotka voivat olla Suomen sodan aikaisia. Paikalta mainitaan löydetyn pääkalloja ja irtaimia luita. Sodan taistelutapahtumat 16.4.1808 ja 11.11.1808 sijoittuivat

³ Aiemmat löytötiedot Museoviraston rekisteriportaalin mukaan,
<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

kohdealueesta n. 2-5 km:n etäisyydelle valtatie no. 8 varrelle Yppärin ja Viirteen kyliin.⁴ Noin 1,6 km:n etäisyydeltä luoteesta ja 5,5 km:n etäisyydeltä länsilounaasta on tiedossa rakennuksen perustukset, jotka ovat ilmeisesti kalamajojen perustuksia. Toisen on arveltu ajoittuvan todennäköisimmin 1700-1800-luvulle.

Sijaintikorkeuden perusteella kohdealueelle ei voi sijoittua historiallisen ajan merikalastukseen tai hyljestykseen liittyviä muinaisjäännöksiä. Metsiä hyödyntäviin elinkeinoihin liittyvät rakenteet, kuten tervahaudat ja hiilimiilut tai myös raaka-aineen hankintapaikat sekä työ- ja valmistuspaikkojen tilapäisasumukset olivat mahdollisia.

Kohdealue on ollut historiallisella ajalla asumatonta. Lähialueella muutamien kilometrien etäisyydellä sijaitsee Pyhäjoen rantakylä, joiden vanhimmat talot mainitaan ensimmäisen kerran 1500-luvun puolivälin veroluetteloissa. Asutus oli syntynyt kuitenkin jo aikaisemmin.

Kartta 3. Ote vuonna 1845 laaditusta pitäjänkartasta, jossa kuvattuna mm. kohdealuetta, kartta, arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6181647>

Kenttätömenetelmät

Maastoinventointi kohdistettiin lähinnä tuulivoimaloiden sijoituspaikkojen ympäristöön ja niiden välisille alueille sekä kallioille. Maastossa kiinnitettiin huomiota maan pinnan muotoihin, rakenteellisilta vaikuttaviin kiveyksiin, poikkeavaan kasvillisuuteen sekä maannokseen. Metsäteiden varsilla, ojien leikkauksissa ja joillakin maanottopaikoilla oli avonaisia maan pinnan kohtia, jotka tarkastettiin. Arkeologisten toimintapaikkojen kannalta hyvin lupaavia koekuopitusalueita ei löytynyt, joten systemaattista koekuopitusta ei suoritettu. Havainnot perustuvat pintahavainnointiin ja kairauksiin, esimerkiksi epämääräisten kuoppien kohdalla.

Työssä käytettiin gps-paikanninta Garmin GPSmap 62s ja Quantum GIS 1.8.0 paikkatieto-ohjelmaa.

⁴ Suomen sodan historia. 2008. S. 63 ja 253.

3. Tulokset

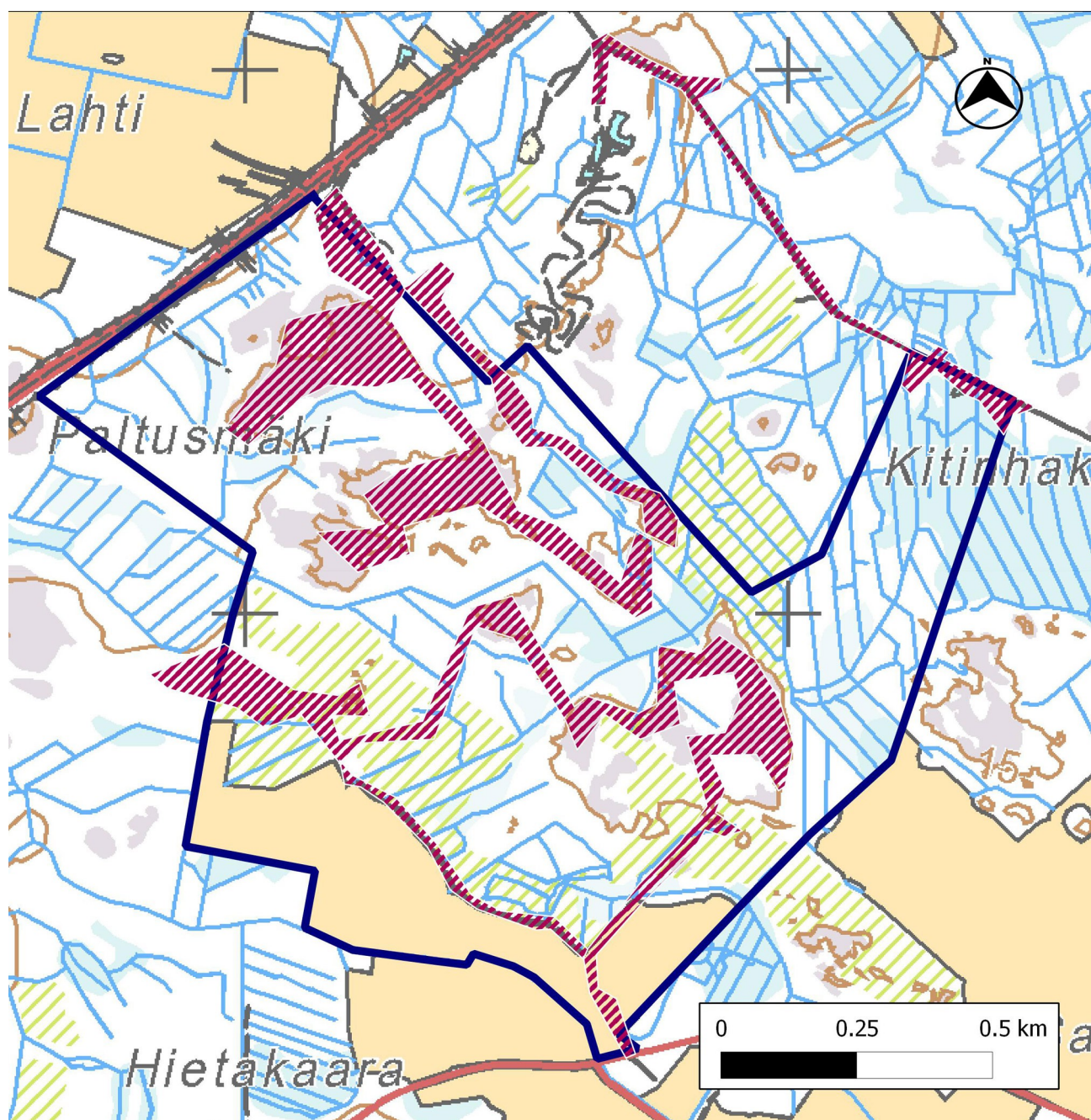
Inventoinnissa ei tullut näyttöä muinaisjäännöksistä tai muista kulttuuriperintökohteista. Arkeologisten kohteiden löytämisen kannalta otollisilla kallioiden lakipaikoilla ja reunamilla näkyvyys oli hyvä, ja ne saatiin inventoitua hyvin, vain muutamilla kohdilla maaston peitteisyys esti näkyvyyttä. Inventoinnin aikana vallitsi sää- ja kasvillisuusolosuhteiden puolesta erinomaiset havaintomahdollisuudet huolimatta joistakin kohdalle osuneista räntäkuuroista.

Ihmisen toiminnasta ympäristöön jääneet merkit alueella liittyvät etupäässä nykyajan ja lähihistorian metsätalouteen. Jonkin verran on otettu myös maa-aineksia. Lisäksi alueen länsiosassa on metsittyneitä peltoalueita. Historiallisen ajan löydettömyyttä selittää pienvesistöjen puuttuminen ja alueen tasaisuus muualla kuin kalliokohoumilla. Varsinainen tervahautavyöhykekin sijaitsee hieman sisämaahan päin. Rautakautisten kohteiden osalta tulos ei ole yllättävä suhteessa lähialueilta tunnettujen kohteiden esiintymistiheyteen ja tyyppiin.

Jaana Itäpalo 16.12.2013

4. Yleiskartta

Kartta 4. Selvitysalueen rajaus. Inventoidut alueet rasteroitu.

5. Aineistoluettelo

Kirjallisuus:

Lappalainen Jussi T., Wolke Lars Ericson ja Pylkkänen Ali, Suomen sodan historia 1808-1809. 2008.

Matinolli Eero, Huikari Olavi ja Huurre Matti, Suur-Pyhäjoen historia. 1969.

Elektroninen aineisto:

Arkistolaitos, digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?new=1&haku=pyh%E4joki>

Geologian tutkimuskeskus, http://www.gtk.fi/tietopalvelut/geologiset/kartta_aineistot/,
<http://geomaps2.gtk.fi/geo/>

Jyväskylän yliopiston virtuaaliyliopisto: Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX),
<http://www.vanhakartta.fi/>

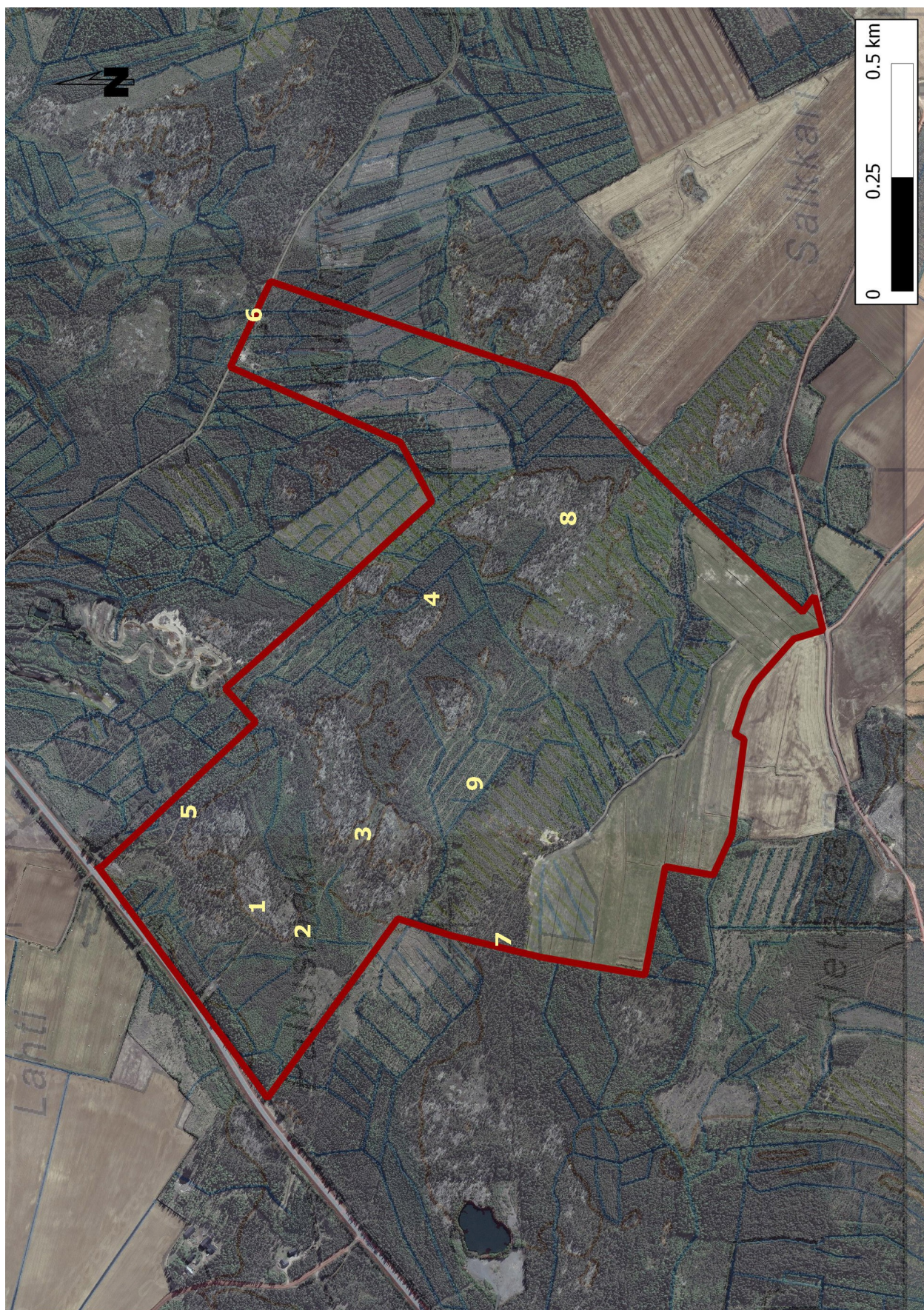
Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Museoviraston rekisteriportaali,
<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Muu aineisto:

Schulz, Hans-Peter, rannansiirtymistaulukko, julkaisematon.

Inventoidut alueet/havainnot

Kartta 1. Hankealue ortoilmakuvassa. Valokuvauspaikat numeroitu (/liitteen valokuvien numerot).

Kuva 1. Soistumia kallioselänteiden välissä hankealueen pohjoisosassa. Kuva etelästä.

Kuva 2. Voimalan sijoituspaikka alueen pohjoisosassa tasaisessa maastossa.

Kuva 3. Näkyvyys oli enimmäkseen hyvä harvapuustoisilla kallioilla. Kuva selvitysalueen pohjoisosasta. Kuva lännestä.

Kuva 4. Paikoin esiintyy hieman jyrkempiäkin kallioiden reunoja. Kuva luoteesta hankealueen keskiosasta.

Kuva 5. Metsätie alueen pohjoisosassa kulkee kallioiden itäpuolella hiekkavyöhykkeellä. Tien länsipuolelle tehtiin lapion pistoja ja tien pinta tarkastettiin. Kuva kaakosta.

Kuva 6. Metsäautotie inventointialueen koillisosassa Kitinhaan pohjoispuolella voimalan sijoituspaikan läheisyydessä. Tasainen hiekkakangas laskee hieman etelään. Kuva kaakosta.

Kuva 7. Loivasti pohjoiseen ja luoteeseen viettävää hiekkakangasta selvitysalueen länsiosassa. Kankaan pohjoisosassa havaittiin kaksi joitakin metrejä halkaisijaltaan olevaa kuoppaa, jotka todettiin kairauksessa resenteiksi. Kuva lännestä.

Kuva 8. Inventointialuetta entisellä hakkuualueella Aittakankaan kaakkoisosassa matalien kallionselänteiden eteläpuolella. Maaperä on soraa. Kuva etelästä.

Kuva 9. Ojitettua vaikeakulkuista maastoa kallioiden välissä. Kuva puiston keskiosasta.